

AFRIKA I STORMAKTSSTRATEGIN

Av kommendörkapten T. WULFF

»REVOLT I NYASALAND, upplopp i Belgiska Kongo, starka motsättningar i Syd Rhodesia» — det är nyhetsrubriker som på sista tiden väckt uppmärksamhet och oro över hela världen. Ty även om de afrikanska folkens frigörelsekamp är en lokalt begränsad företeelse har den vittgående återverkningar. Detta sammanhänger med den svarta kontinentens ökade betydelse. För endast några årtionden sedan betraktades Afrika som en råvarufattig kontinent, vilken knappast kunde försörja sin egen befolkning. Den moderna tekniken har i ett slag förändrat bilden och numera anses Afrika som ett av jordens viktigaste råvaruområden — en utveckling, som bland annat lett till starkt stegrat intresse för exploatering från utomstående staters sida. Detta gäller i främsta rummet stormakterna, som inlett en formlig kapplöpning för att säkra sitt ekonomiska och strategiska inflytande inom området.

En kontinent med jättelika resurser

Afrika är med sina nära 30 miljoner km² jordens i storleksordning andra kontinent men folkmängden

utgör endast 214 miljoner eller ca 8% av jordens totala befolkning. Av denna folkmängd är ca 7 miljoner vita. Den färgade befolkningen livnär sig genom primitivt åkerbruk och boskapsskötsel, men dessa näringar har efter hand mött ökande svårigheter beroende på den av erosionen orsakade jordförstöringen. En omläggning av Afrikas näringsliv är därför ur flera synpunkter angelägen. Även om åkerbruk och boskapsskötsel står lågt finns vissa distrikt, som producerar för export. Egypten har en framträdande plats på bomullsmarknaden, Västafrika exporterar vegetabiliska oljor samt kakao och Sydafrika är ledande inom ullproduktionen.

Under senare år har Västerlandet fått upp ögonen för de jättelika råvarureserver som slumrar i Afrikas jord. Utvinningen av dessa rikedomar befinner sig ännu på begynnelstadiet och det fordras i de flesta fall omfattande investeringar och högtstående teknisk expertis för att få fram råvarorna. Afrika svarar redan för huvuddelen av världsproduktionen i fråga om guld och diamanter — råvaror, som varit förhållandevis lätta att utvinna. För

närvarande är intresset mera inriktat mot de nyupptäckta strategiska råvarorna.

De franska områdena i Nordafrika har på sista tiden tilldragit sig mycket stor uppmärksamhet genom de betydande råvarutillgångar som konstaterats där. Oljeutvinning har nyligen igångsatts från de nyupptäckta fyndigheterna i södra Algeriet och Sahara. Redan 1960 beräknas dessa källor ge en årlig oljekvantitet på 10 milj. ton och fransmännen har ställt i utsikt att produktionen 1970 skulle kunna bli tillräcklig för hela Västeuropas oljeförsörjning. Men det är icke bara olja som påträffats — även kol, naturgas, mangan, tungsten, platina och uran — har konstaterats i Södra Algeriet. I det närbelägna Mauretaniens har fransmännen funnit stora järnmalmstillgångar, vars exploatering nätt och jämt påbörjats. Malmkroppens storlek har här angivits till 100 miljoner ton. När stordriften om något år kommer igång beräknas den årliga malmproduktionen komma upp i 9 miljoner ton.

Inom Central- och Sydafrika har också påträffats stora råvarutillgångar. Här bör främst nämnas de nyupptäckta järnmalmsförekomsterna i Liberia, där exploatering delvis drives av svenska företag. Nimbafältet i Liberia omfattar totalt cirka 300 miljoner ton 65 %-ig malm. Årsproduktionen beräknas vid full drift bli ca 10 miljoner ton. I Guinea har också påträffats bety-

dande järnmalmsförekomster och dessutom finns här ca 150 miljoner ton bauxit, som utgör råmateriel vid aluminiumtillverkningen.

Ett område som torde komma alltmer i blickpunkten är Belgiska Kongo, där mycket stora råvarureserver ännu ligger outnyttjade. Redan 1952 yttrade president Eisenhower »Föreställ er vad som skulle hända om t. ex. Belgiska Kongo föll i händerna på våra motståndare». Eisenhower syftar härvid på landets stora urantillgångar, som för närvarande helt domineras av Väst. På sista tiden har även ett annat atomåldersmineral blivit starkt eftersökt nämligen litium, som används vid framställning av vätevapen. Världens största litiumtillgångar finns i Belgiska Kongo. Vid sidan av dessa exklusiva mineral finns också stora fyndigheter av koppar, zink, kobolt och mangan. Belgiska staten planerar att bygga världens största kraftstation på 36 miljoner kilowatt vid Ingafallen i Kongofloden och först sedan denna utbyggnad genomförts kan exploateringen av Kongos rikedomar komma igång på allvar.

Bland övriga råvaruområden märkes Syd Rhodesia, som har betydande fyndigheter av koppar, krom och litium. Här brytes även större delen av världens beryllium — en metall som används i atomreaktorer. En annan metall av stor strategisk betydelse är niob, som används vid tillverkning av reamotorer och raketer. 85 % av världens

niob kommer från Nigeria. I Sydafrika har guldet sedan länge utgjort den viktigaste råvaran. Numera är emellertid slagghögarna vid guldgruvorna i Johannesburg nästan lika värdefulla — det har nämligen visat sig, att de innehåller uran.

Växande militär betydelse.

Det har på senare tid allt klarare framgått vilken betydelse Afrika — främst då Nordafrika — har för NATO-försvaret. En sovjetisk framstöt över Mellersta Östern och Nordafrika skulle kunna innebära ett allvarligt hot i Europaförsvarets flank. I olika sammanhang har också framhållits att en rysk offensiv via Afrika skulle innebära ett hot även mot Sydamerika. Bortsett från att Afrika sålunda kan utnyttjas som språngbräde för en fortsatt offensiv utgör kontinenten i sig själv ett ur militärpolitisk synpunkt värdefullt område främst genom de strategiska råvarorna. Innehavet av de afrikanska uran- och litiumtillgångarna kan bli av utslagsgivande betydelse i den framtida kampen mellan stormaktsblocken.

Trots växande motstånd från olika nationalistiska kretsar spelar Afrika en viktig roll som basområde för Västmakternas militära styrkor. Efter utrymningen av den brittiska Suezbasen har Storbritannien skapat en ny militär bas i Kenya, varifrån flygburna förband snabbt kan dirigeras till hotade om-

råden. I Nordafrika förfogar Västmakterna fortfarande över ett antal baser, även om dispositionsrätten är omstridd i vissa fall. De fyra amerikanska flygbaserna i Marocko kan f. n. icke utnyttjas av USA på grund av den inhemska ledningens starka motstånd mot att hysa främmande trupper. De franska baserna i Algeriet kan utnyttjas, men den tunisiska flottbasen Bizerte har numera begränsat värde. USA, Storbritannien och Frankrike håller också stora flygbaser i Libyen, men även här har växande motstånd kunnat märkas. En ny NATO-bas har under senaste året vuxit upp i Kamina i Belgiska Kongos urskogar. Basen har främst tillkommit för att skydda urangruvorna. Den viktiga flottbasen Simonstown nära Goda Hoppsudden återlämnades för två år sedan av briter till Sydafrika. NATO-styrkor skall dock få använda basen vid skärpt läge eller krig. Även den franska flottbasen Dakar i Västafrika kan bli en viktig NATO-bas i krigstid.

Afrikas strategiska betydelse sammanhänger också med närheten till sjöfartsvägarna mellan Västeuropa och Mellersta Östern. Om en motståndare får fast fot på Afrikas kust finns det stor risk för avbrott i Västs sjöförbindelser genom Medelhavet och runt Kap. På sista tiden har ytterligare en faktor tillkommit som ökar kontinentens militära betydelse. De stora ökenvidderna i norr har nämligen visat sig vara synnerligen lämpliga för prov

med moderna atom- och robotvapen. Redan i år planerar fransmännen att pröva den första franska atombomben syd om Colomb-Béchar i Saharaöknen.

Politisk frigörelse och omgruppning.

Afrikas politiska karta har under senaste årtiondet undergått betydande förändringar. Vid andra världskrigets slut fanns endast fyra fria afrikanska stater: Egypten, Ethiopien, Liberia och Sydafrikanska Unionen. Under 1950-talet har ytterligare sex fria stater tillkommit nämligen Libyen 1951, Sudan, Tunisien och Marocko 1956, Ghana 1957 och Guinea 1958.

Under 1960 väntas de brittiska områdena Nigeria, Uganda och Tanganjika vinna självständighet. En särställning intar Centralafrikanska federationen bestående av Nord- och Syd Rhodesia samt Nyasaland. På grund av inbördes stridigheter försenas områdets fulla frigörelse från Storbritannien.

Frankrike är f. n. den europeiska makt, som behärskar de största områdena i Afrika. De viktigaste franska besittningarna är Algeriet, Franska Västafrika och Franska Ekvatorialafrika. Genom att låta de olika afrikanska områdena ingå med relativt stor självständighet i Franska Unionen har de Gaulle sökt att finna en form för fortsatt franskt-afrikanskt samarbete. De största ofria områdena är Belgiska Kongo, Brittiska Kenya samt Portu-

gisiska Angola och Portugisiska Ostafrika. Inom båda förstnämnda områdena har starka nationalistiska rörelser framträtt och krävt revision av nuvarande styrelseform. Belgien har måst tillmötesgå kraven på vidgad demokrati, men i Kenya har den vita befolkningsgruppen ensam ledningen. Förhållandena i Kenya utgör ett synnerligen svårlöst problem, som är särskilt oroande med hänsyn till Kenyas militära betydelse för Västmakterna.

Ett nytt drag i den politiska bilden är strävan att åstadkomma en union av afrikanska stater. Främste talesmannen för dessa nya idéer är Ghanas premiärminister Nkrumah. En första början togs hösten 1958 då Ghana och Guinea beslöt att ingå en union och avsikten är att denna skall utsträckas att omfatta hela Västafrika från Nigeria till Spanska Västafrika. Här kan spåras fröet till kommande motsättningar mellan negerrepublikerna och de väst-europeiska stormakterna.

Sovjets inflytande ökar.

Efter sin långa rundresa i Afrika 1957 konstaterade den amerikanske vicepresidenten Nixon: »Kommunisterna är frenetiskt verksamma för att övertyga Afrikas folk att de är mycket aktivare än vi, när det gäller att stödja folkens naturliga strävanden att vinna oberoende, jämnhet och ekonomisk framgång». Sovjets strävan att vinna inflytande i Afrika har sedan blivit allt mera markant.

Det finns knappast någon möjlighet att majoriteten av Afrikas färgade skulle vinnas för kommunismen och ryssarna har därför gått fram med speciella metoder i sin infiltrationsteknik. Ett förhållande, som man särskilt söker framhäva, är Sovjets intresse för att hjälpa de undertryckta folken i deras frihetskamp mot kolonialmakterna. Detta kom särskilt fram under den afroasiatiska konferensen i Kairo vid årsskiftet 1957-58. Sovjet och Kina var representerade vid konferensen, men inga västerländska stater fick närvara. Konferensen blev en klar rysk framgång då de färgade folken bl. a. uttalade sig för ett omedelbart förbud mot atomvapenprov, vilket var helt i Sovjets linje. Det väckte också stor uppmärksamhet bland delegaterna, när Sovjet erbjöd sig att lämna ekonomiskt bistånd utan några villkor. Efter konferensen bildades ett sekretariat för afroasiatisk solidaritet med säte i Kairo. Sovjet blev representerat även i denna organisation, som snart inriktades på Västmaktsfientlig propaganda främst i Afrika.

I slutet av 1958 hölls en panafrikansk konferens i Accra, vid vilken Sovjet också var representerat. Huvudmålet för denna konferens var att söka få till stånd en afrikansk union av fria stater och den ryske delegaten framställde härvid Sovjet som den enda hjälpen mot imperialisterna.

Vid sidan av denna propagandabetonade verksamhet har Sovjet

sökt att vinna insteg i Afrikas fria stater genom ekonomiska avtal. Under 1956-58 har Egypten fått ryska krediter på sammanlagt 235 miljoner dollars och vapenhjälp till ett värde av omkring 250 miljoner dollars. Hösten 1958 tillkännagav Moskva att Sovjetregeringen beslutat låna ut 400 miljoner rubel för Assuandambygget samt ställa erforderlig teknisk expertis till förfogande. Sedermera har det dock visat sig, att detta belopp endast täcker en del av kostnaderna för bygget. Sudan erbjöds under 1958 ett stort ryskt lån, men affären kom aldrig till stånd beroende på regimförändringen i Sudan. I Nordafrika har Sovjet sökt att vinna insteg i de nybildade staterna och har haft vissa framgångar i Libyen och Marocko. Dessutom har det klart framgått att Sovjet indirekt stöder den algeriska motståndsrörelsen.

I Guinea har den ryska infiltrationen varit särskilt märkbar, vilket delvis sammanhänger med att premiärministern Touré har utbildats i Prag och är stark kommunistympatisör. I samband med Guineas utträde ur Franska Unionen indrogs även de stora franska krediter, som varit avsedda för utbyggnad av industrier och kraftverk inom landet. Sovjet söker nu överta dessa åtaganden och ett tecken härpå är att ryska och tjeckiska tekniker anländer till Guinea i ständigt ökat antal. Det starka sovjetiska inflytandet i Guinea är allvarligt eftersom det finns påtaglig risk för fort-

satt rysk expansion inom närliggande fria negerstater.

Västs försök att konsolidera sin ställning.

När det gäller att stärka Västmakternas inflytande i Afrika har USA gått i spetsen. Vid två olika tillfällen har amerikanske vicepresidenten Nixon gjort rundresor till de nya afrikanska staterna för att därigenom försäkra dessa om USA:s stöd. Den 1957 antagna Eisenhowerdoktrinen, som närmast var påkallad av utvecklingen i Mellersta Östern, utgör också en hjälp för Västmakterna i Afrika. Eisenhowerdoktrinen omfattar nämligen följande afrikanska stater och områden: Marocko, Libyen, Egypten, Sudan, Etiopien, Kenya, Uganda, Tanganjika och Belgiska Kongo. USA har direkt engagerat sig inom detta område för att avskräcka från väpnad kommunistisk aggression. Samtidigt har USA inriktat sin ekonomiska hjälpverksamhet på de berörda staterna — ett åtagande, som för Afrikas del betytt väsentligt mera än löftet om militärt bistånd.

Västs insatser i Afrika måste i hög grad inriktas på det ekonomiska området. De färgade folken har icke själva resurser att utvinna sina länders rikedomar — härför behövs investeringar och tekniskt bistånd utifrån. Det är då av största betydelse att exploateringen bedrivs på sund basis och att landets

egna befolkning får en rimlig utdelning av rikedomarna. Ur Västmakternas synpunkt får inte de afrikanska områdenas styrelseform vara det väsentliga — avgörandet är i stället om de ekonomiska kraftlinjerna kan ledas mot Väst i stället för mot Öst.

De västeuropeiska kolonialmakterna har numera i större eller mindre grad insett betydelsen av en sund politik gentemot Afrikas inhemska befolkning och den påbörjade politiska emancipationen fortsätter framförallt i de brittiska områdena. Även Frankrike och Belgien tar ökad hänsyn till den färgade befolkningens krav. Ansträngningarna från de västeuropeiska staternas sida motarbetas emellertid genom den hårda raspolitik, som förs av Sydafrikanska Unionen.

Fransmännen har sedan någon tid varit inne på tanken att skapa ett förenat Europa och Afrika — ett Eurafrika — där Västeuropa skulle svara för erforderligt kapital och teknisk sakkunskap, medan Afrika skulle bidra med råvarorna. Realiserandet av sådana planer kunde onekligen innebära ett betydande ekonomiskt uppsving för de berörda områdena. I dagsläget, när Västeuropa icke ser ut att kunna lösa sina interna ekonomiska problem, måste emellertid Eurafrika-projektet skjutas på framtiden. Men skulle frågan om Västeuropas enhet kunna lösas, då får Eurafrika-projektet förnyad aktualitet.